

технікою виявлення потреб іншокультурного клієнта, впливу на його мотивації, технікою презентації тур-продукту при прямому і непрямому контакті, технікою продажів, комунікативною культурою та етикою. Спілкування іноземними мовами, як інструмент професійної діяльності фахівців з туризму та готельно-ресторанного бізнесу, спрямовується на виконання проєктувальної, конструктивної, комунікативної та організаторської функцій.

Навчання міжкультурної комунікації включає певну систему знань, умінь і навичок, а також психологічних мотиваційних установок, оволодіння якими здійснюється через навчання, виховання і практику. Як відзначають фахівці з міжкультурної комунікації, однієї лише інформації про іншокультурне та іншомовне середовище недостатньо для успішного спілкування та співпраці. Великого значення у вирішенні цієї проблеми набуває літня практика студентів у готелях та туристичних агентствах як України, так і зарубіжжя.

Важливо відзначити, що теорія міжкультурної комунікації будується на базі теоретичних основ лінгвістики, теорії комунікації, теорії мовних актів, психології, соціології, культурології, конфліктології, риторики. Вивчення зазначених дисциплін необхідне для формування та підготовки успішних фахівців у сфері міжнародного туризму і гостинності.

Міжкультурна комунікація як діяльність передбачає взаємодію представників різних культур в процесі спільної професійної діяльності в туризмі: партнерська діяльність вищих закладів освіти та постачальників тур-послуг і туроператорів, компаній з прийому та обслуговування іноземних туристів. Процес надання послуг в індустрії гостинності – це особливий рід діяльності, для якого характерно партнерська взаємодія виробника і споживача [2, с. 247].

Володіння іноземними мовами та міжкультурна комунікація має бути умовою і організаційним принципом при проєктуванні розвитку туризму в Україні, розробці тур-продукту, розвитку маркетингових комунікацій, плануванні та здійсненні рекламної та виставкової діяльності, організації прийому та обслуговування іноземних туристів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блох М.Я., Асратян З.Д. Коммуникативное воздействие высказывания // Журн. «Мост». – Набережные Челны; Нижний Новгород. – 1996. – № 1.
2. Борозинец Г.К. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности будущих специалистов. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 2003.
3. Основні показники розвитку туризму в Україні у 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/news/economic/v-ukraine-v-2012-g-dohod-ot-predostavleniya-turisticheskikh-11042013144400>

Г. С. Коваленко,

кандидат педагогічних наук

Криворізького педагогічного інституту,

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ЧАСОВИХ ФОРМ В СУЧАСНИХ ОКСФОРДСЬКИХ ПІДРУЧНИКАХ

Розуміння мови як системи взаємопов'язаних елементів, яка характеризується двома особливостями: рівновагою усіх членів та замкнутістю, стало панівним у сучасних дослідженнях ХХІ століття. Завдяки цим дослідженням науковці прийшли до висновку, що одиниці мови певного пласту залежать від функціональності й реалізації одиниць мови іншого пласту, що дає змогу стверджувати існування залежності семантики, лексики та граматики, зокрема, залежності між семантичною оболонкою дієслова та його категоріями граматики.

Стаття присвячена комплексному вивченню проблеми реалізації категорії граматичного часу дієслова в залежності від його різнопланової семантики у текстах сучасних оксфордських підручників.

Актуальність статті полягає в тому, що проблема категорії часу – одна з тих, якою найбільше цікавляться вчені (філософи, психологи, літературознавці, мовознавці). Особливості вико-

ристання часових форм дієслова є надзвичайно важливим аспектом вивчення іноземної мови. Не дивлячись на велику кількість статей, монографій, дисертацій, посібників, присвячених цій темі, взаємозв'язок мовних категорій та екстралінгвістичних чинників при створенні темпоральної семантики висловлення у текстах різних жанрів залишається недостатньо вивченим.

Час з простором і рухом формують цілісну єдність, яка існує не лише у континуумі понять, а й у континуумі мови.

Проблема темпоральності була об'єктом фундаментального дослідження багатьох науковців, які намагалися розкрити її сутність, форми, принципи, функції в різні часи і в різних мовах (Я. Аскін, Я. Біренбаум, І. Бик, О. Бондарко, Г. Воронцова, Г. Золотова, І. Іванова, Р. Кверк, А. Корсаков, А. Кравченко, Дж. Лайонз, Е. Мороховська, Р. Паскаль, О. Смирницький, З. Тураєва, Дж. Уард, С. Флейшман, М. Хайдеггер, І. Хлебнікова).

Дослідження цих науковців відрізняються за обсягом досліджуваного матеріалу (від аналізу окремої лексеми чи мінімальної лексичної парадигми до дослідження лексичної чи лексикограматичної темпоральної системи в цілому).

Узагальнене поняття часу включає в себе поняття реальний час як форму буття світу, концептуальний час як форму його відображення в людській свідомості у вигляді часових понять, і мовний час як форму репрезентації цих понять у мові.

Оскільки концептуальна модель складається з переплетення результатів двох ступенів пізнання – чуттєвого й логічного, за думкою вчених, то виділяється ще й перцептивний час як самостійний параметр духовного життя суспільства й особистості. Перцептивний час – це результат суб'єктивного відображення реальних часових процесів і явищ навколишнього світу в культурі, суспільстві та індивідуальній свідомості.

Мовний час, за словами М. Лучак, у сучасному мовознавстві трактується двояко: 1) як час буття мови, як зміна мовної системи у часі, де мова – це особлива форма матерії, яка знаходиться у постійному русі (розвитку). Таке трактування мовного часу веде своє походження від Ф. де Соссюра; 2) як спосіб вираження часових понять у мові (таке розуміння часу прийняте в дослідженні). На кожному рівні виділяються одиниці, які мають темпоральне значення: на морфологічному рівні такими одиницями є певні граматичні форми, на лексичному – лексичні одиниці з темпоральним значенням, на рівні речення – синтаксичні конструкції [1, с. 2].

Мовна темпоральність, на думку науковців, являє собою функціонально-семантичну категорію, що передає часовий зміст засобами мови, відображаючи об'єктивну дійсність.

Граматичний час трактується деякими вченими як синтаксична, а не морфологічна категорія. Проблеми синтаксичного часу досліджували Н. Арутюнова, М. Блох, М. Борофф, В. Виноградов, С. Єрмоленко, Г. Керм, Е. Прокопович, Н. Слюсарєва, О. Старикова, О. Шахматов, Н. Шведова та інші.

Граматичний дієслівний час є такою граматичною категорією, у якій зображається ставлення між процесом, позначеною формою дієслова і моментом промови.

Огляд поглядів на співвідношення концептуальних часових понять і засобів їх мовної репрезентації дав можливість науковцям зробити висновок, що основними аспектами проблем темпоральності є ономасіологічний/семасіологічний, синхронічний/діахронічний (за підходом до досліджуваного матеріалу), парадигматичний/синтагматичний (за типом аналізованих відношень) та функціонально-семантичний, завданням якого є вивчення поведінки елементів мови у мовленні, вивчення їх частотності та сполучуваності.

Об'єктом дослідження є лексико-семантична система дієслова, у якій виокремлено семантичні підкласи.

Предметом дослідження є особливості та частотність вживання виділених підкласів у граматичних часових формах дієслова у текстах підручників.

Загальною метою дослідження є встановлення особливостей та частоти вживання часових форм дієслова у текстах оксфордських підручників, виявлення залежності вживання дієслів у певному граматичному часі від їх семантики.

Враховуючи об'єкт, предмет та мету дослідження, ми ставили певні завдання, серед яких: аналіз частотної характеристики граматичних форм дієслова у текстах оксфордських підручників; виокремлення семантичних груп дієслів; виявлення наявності або відсутності зв'язку лексичної семантики дієслова і темпоральної семантики часових форм.

Матеріалом дослідження слугували обрані тексти, взяті з трьох популярних сучасних підручників: Solutions (by Tim Falla, Paul A Davies), New Matrix (by Kathy Gude with Jayne Wildman, New Headway (by Liz and John Soars).

Для дослідження було використано статистичні методи дослідження, які застосовано і апробовано в лінгвістиці. Ці методи дозволили на основі об'єктивних даних отримати достовірну картину взаємозв'язків мовних явищ різного рівня. Статистичні прийоми використовуються в роботі з метою встановлення наявності чи відсутності зв'язку між досліджуваними явищами, тобто семантикою дієслова і граматичними часовими формами.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше проаналізовано особливості вживання часових форм дієслова у різних текстах оксфордських підручників, зроблено порівняльний аналіз зв'язку семантики виділених підкласів дієслів з часовими формами у популярних англійських підручниках.

Відомо, що у сучасній англійській мові категорія часу виражається перш за все формами теперішнього і минулого часів, тому що вони є синтетичними (приклади: grows – grew, begin – began). Хоча ця категорія має своїм історичним ядром тільки дві форми – теперішнього і минулого часів, вона не обмежується ними і представлена чотирма граматичними часами.

У граматиці визначаються 16 часових форм, які властиві дієсловам англійської мови. Вони відображають два типи часових стосунків і два аспекти.

Вибрані нами підручники мають однакову структуру. Весь матеріал підручників поділено на великі блоки – Units, кожен з яких має певну тематичну спільність. Матеріал навчального посібника підібраний відповідно зі ступенями навчання та рівнем підготовки учнів або студентів. Для полегшення роботи у кінці підручника є представлена таблиця неправильних дієслів, словник активної і пасивної лексики, але незручність його роботи в тому, що слова розподілені не в алфавітному порядку, а по розділах. Враховуючи психологічні, типологічні та вікові особливості тих, хто навчається, автори підручників підібрали тематичні розділи, в яких, завдяки текстам і роботі з ними, відбувається розвиток загального кругозору студента, збільшення його словникового запасу і навчання видо-часових форм англійського дієслова.

Ми вивчали частоту вживання граматичних часових форм дієслова у текстах різної спрямованості, які знаходяться в оксфордських підручниках, і ставили завдання визначити особливість вживання тієї чи іншої граматичної форми часу дієслова в певних текстах підручників.

Якщо схематично показати загальну амплітуду частоти використання часових форм дієслова у текстах трьох підручників, то ми отримуємо таку картину:



Діаграма 1. Частота використання часових форм дієслова

Як бачимо з діаграми 1, домінуючою є група The Present Indefinite (при кількісному порівнянні теперішнього, минулого, майбутнього та майбутнього в минулому, теперішній час мав значно більшу частоту вживання), яка займає майже 50% від загального статистичного використання дієслова як частини мови. Наведемо приклади основного часу та групи:

Perhaps you don't like so many tourists in your country, but you must agree that a phenomenon which sees the population of Greece treble in summer, and which sends office workers and shop assistants to Spain, Turkey, or the Caribbean is a wonder of the world [6, c. 11].

In it, she visits European art capitals and gives her personal opinions on some of the world's most famous works of art [6, c. 21].

Governments can't afford to ban smoking because so they receive huge amounts of money in tax. Tobacco companies try to improve their image by sponsoring sports events such as motor racing, rugby, football, cricket, and tennis, at vast expense [6, c. 101].

The British are not one nationality but four, who all see each other differently [5, c. 5].

If someone in your family wants to get to the top, you should help them to be realistic about their chances [5, c. 57].

This goal is achieved by developing a second home for this endangered species and increasing its numbers in other protected areas [5, c. 109].

Our parents have to unwrap the cotton wool they place around us and let us get on with what is just a natural phase of life [7, c. 31].

Some people believe that nuclear weapons can be credited for 60 years of peace between the world's major powers [7, c. 78].

We watch the velocity gauge creep up to the cut-off line and then, suddenly, the acceleration ceases [7, c. 107].

Сьогодні є багатим на цілий клас праць, які присвячуються особливостям того чи іншого шару дієслівної лексики англійської мови, до складу якого входять лексичні одиниці, які об'єднані за парадигматичним принципом.

Наприклад метою роботи Бондарук І. є з'ясування особливостей і умов функціонування дієслів руху у художньому тексті та визначення основних закономірностей і причин набуття цими дієсловами нових значень та значенневих відтінків у різноманітних текстових фрагментах, цей автор прийшов до висновку, що лексико-семантична група дієслів руху за ступенем абстрактності значень дієслів диференціюється на основі середовища, темпу, характеру руху. Основними семантичними критеріями багатокomпонентної структури лексичного значення дієслів руху є ідея фізичного переміщення у просторі та співвідносність за характером його спрямованості чи неспрямованості.

Функціонально-семантичні особливості дієслів руху на матеріалі російської, англійської та французької мов розглядає Ярема О., яка стверджує, що «Вся лексико-семантична група дієслів руху класифікована за двома критеріями, які відповідають значенням дієслова: власне лексичному і аспектуальному» [4, с. 19].

О.Д. Степанова присвячує своє дослідження лінгвокультурологічному аналізу дієслів збереження об'єкта в російській, англійській, німецькій мовах. Дослідження дієслів проводиться в різних напрямках: з точки зору парадигматики і синтагматики, а також етимології мовних одиниць. На відміну від російської та німецької мов, вважає автор, «в англійській мові спосіб збереження є вираженням найбільшою кількістю одиниць, які є не тільки дієсловами збереження, а й захисту, порятунку суб'єкта» [3, с. 155].

Семантичні особливості англійського дієслова «meet» розглядають О.Н. Шаліфова і Є.Ю. Осташевська. В своїй праці вони описують семантику англійського дієслова, в якій поєднуються просторовий і перцептивно-контактний компоненти. Дослідники впевнені, що «різноманіття дієслівних ситуацій є результатом досить складної взаємодії в семантиці дієслова двох основних компонентів – перцептивного та локативного, що і складає своєрідність дієслова як представника класу перцептивно – подієвих дієслів» [2, с. 177].

Г.Є. Юрченко виділяє дві класифікації дієслів за семантикою: 1) поділ, який базується на обов'язковій валентності дієслів, яка одночасно свідчить про семантичну спільність дієслів підкласу; 2) до уваги береться тільки їх лексичне значення. Г.Г. Сильницький, використовуючи методику семантичного розгортання та семантико-граматичного поширення, виявив три семантичних класи дієслів в англійській мові, які він назвав класами «Дії», «Руху» та «Процесу». Б. Левін (США) розробила класифікацію синтаксично релевантних, семантично зв'язаних класів англійських дієслів, включивши до 49 семантичних класів всі можливі дієслова [1, с. 17].

Вивчивши різні погляди на семантичну класифікацію англійських дієслів, проаналізував сполучуваність семантичних підкласів дієслова з його граматичними часовими формами, ми прийшли до висновку, що дієслова з текстів підручників поділяються на декілька семантичних груп, найяскравіші й найсуттєвіші з яких:

– Дієслова, які позначають орієнтацію чи напрям об'єкта чи суб'єкта в просторі, або його рух: appear, disappear, come, go, forward, climb to, fall, fall off, fall down, fight, jog along, jump, run out of, swim across, turn right, turn left, walk along та інші;

– Дієслова зі значенням чуттєвого сприйняття: hear, touch, watch, feel, seem, smell, listen, look, notice, see, seem, smell, taste;

– Дієслова зі значенням пам'яті: remember, recall, forget, memorize, reminisce, recollect, bethink, mind, remind;

– Дієслова та фразові дієслова, що означають фізичну дію: back up, elbow aside, face down, heel back, knuckle down, face off, face over, hand down, hand in, hand off, hand out, hand up, head in, head off, shoulder aside;

– Дієслова зі значенням існування, буття: build, exist, dwell, loom, live, remain, reside, gather, accumulate, create, appear тощо;

– Дієслова, які пов'язані з процесами фізіологічного характеру: sleep, snore, gesticulate, swallow, drink, eat, sneeze, cough, suck, breath, smoke, chew, sip та інші.

У статті розглянуто взаємодія 16 часових форм дієслова з 6 семантичними підкласами дієслова у текстах оксфордських підручників. Цей розгляд дав змогу нам виявити існування взаємозв'язку між реалізацією категорії часу і семантичними ознаками дієслова. Ця залежність зумовлена сумісністю чи несумісністю різнопланової семантики лексичних одиниць і елементів темпоральної семантики часових форм дієслова.

Отже, проведене нами дослідження вживання часових форм дієслова у текстах англійських підручників дало можливість встановити, що: 1) у текстах домінує група The Present Indefinite Tense; 2) вживання часових форм дієслова залежить від семантичного поля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лучак М.М. Вживання часових форм дієслова в сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 «германські мови» / М.М. Лучак. – Одеса, 2003. – 20 с.
2. Осташевська Є.Ю., Шаліфова О.Н. Семантические особенности английского глагола meet // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – 2012. – № 2(3). – С. 172-179.
3. Степанова О.Д. Семантическая и лингвокультурологическая характеристика глаголов сохранения объекта в русском, английском, немецком языках // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. Вып. 58. – 2011. – №25. – С. 153-157.
4. Ярема О.В. Функционально-семантические особенности глаголов движения: на материале русского, английского и французского языков: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19 «германські мови» / О.В. Ярема. – Армавир, 2008. – 21 с.
5. Kathy Gude with Jayne Wildman New Matrix / Kathy Gude with Jayne Wildman. – Oxford: University Press, 2013. – 152 p.
6. Liz and John Soars New Headway / Liz and John Soars. – Oxford: University Press, 2004. – 160 p.
7. Tim Falla, Paul A Davies Solutions / Tim Falla, Paul A Davies. – Oxford: University Press, 2013. – 142 p.